ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ· ԹԻՒ 8· 22 ՄԱՐՏ· 1852

Տարեկան գինն է 100 ղուռուշ։
Վեցամսեայ „ „ 55 „
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Երկու „ մէկ ամիսը „ 30 „ „
Չորս „ „ „ „ 20 „ „
Ստորագրութիւնները կանխիկ են։
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Դուրս ելթալիք լրագիրներուն համար ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին սիրոյ ուղղուի· և առանց համբաւն ծախքը խրկողին վրայ է։

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Սրբազան Պատրիարքին կողմէն յանձնուած ապգասիրի մը յօդուածը։ – Ազգային դատաբարակութեան վրայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեծարգոյ Փուատ էֆէնտիին Մայրաքաղաքէս մեկնելը։ – Պէյրութի մէջ եղած կարգադրութիւն մը։ – Սամսոնի պատգամաւորաց Ժողովին բացուիլը և Պ։ Քամանկոս Սամսոնի ուղղակալը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ։

ԳԱՂԻԱ։ Պատգամաւորաց ընտրութիւնը և Լուսնդաբոլսենի ըրած կարգադրութիւնները։ – Ծէրա կուտին և պատգամաւորաց Ժողովին նախագահները։ – Քաւիներաք զօրագէտին պատգամաւորութենէ հրաժարիլը։ – Դաւբրէն եկած լրագիրներուն համար կարգադրութիւն մը։ – Աքաման – Պառասգի մահը։ – Փարիզի բերդերուն ապառազինութիւնը։ – Պ։ Լամարդինի քաղաքական կեանքէ հրաժարիլը։

ԱՆԳԼԻԱ։ Արմատաց օրէնք։ – Անգղիոյ դրամասղանին ընելիք նոր կարգադրութիւն մը։

ԱՍՊԱՏԻԱ։ Վ· Կայսեր վէճերուն թերթալը։ առեն պատահած ալեկոծութիւնը և Մարիանոս շոգենաւին դժբաղդութիւնը։ Վ· Կայսեր վիճակը։

ԻՏԱԼԻԱ։ Սարտենիայի մէջ եղած անց քիրը։

ՀԵԼՍԻՍԻՏԻԱ։ Գաղղիոյ կառավարութեան խրկած ծանուցագիրը։

ՍԳԱՆԻԱ։ Ապստամբութեան նշաններ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ղրը շինուած նաւերը։ – Ռօմէն Տէֆոսէ գաղղիացի ծովակալին մայրաքաղաքս հասնիլը։ – Մեծապատիւ Միսաք ամիրային գալուստը։ – Վէճիկ և Հիւսէյին փաշաներուն կ· Պոլիս հասնիլը։ – Հրդեհ մը։ – Մեծապատիւ Հապիլ փաշային Հռոդոս հասնիլը։ – Բեհատանէի կողմերը գործուած գաղանութիւն մը։ – Պալատ գողութիւն մը։ Սկլանիկի սուրհանդակին կողոպտուիլը։ – Լնտրայի բիբլիզեայ պաղատին քարոզիլը։ – Յաւելի դիպուած մը։ – Սպանեայ լրագիրներէն մէկուն ըրած հետաքրքրական դիտողութիւնը։ – Ղրիմ տեսակ գողութիւն։ Հովի օգնութեամբ գողութիւն։ – Խղճմտանքի տեր գող մը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ։ Երկրագործութեան էական պայմանները, և այս արհեստը ապրիս մէջ զարգացնելու հնարաւոր եղանակ մը։

ԼՐԱԳԻՐ ՏՂԱՅՈՑ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ։ Վարժութիւն Բարոյական։

ԱՕԳՈՒՅԻՆ

Ամենապատիւ Տ· Յակոբ սրբազան Պատրիարք Հայրը՝ ազգասիրի մը գրած հետեւեալ յօդուածը մեզի յուղարկելով, լրագրիս յառաջիկայ թերթին մէջ կը հրատարակեմք ըստ հրամանի Նորին Վեհափառութեան։

«Ռուսումնական խնդրոյ վերայօք ամեն լուսաւորեալ ազգայ մէջ քննութիւն, դատաքննութիւն եղին, չեւ գրչի խաղաղական պատերազմ մինչեւ ցայսօր ընթացը։ և անոնցմէ յառաջ եկած մտաւոր կրթութեան ու այլ և այլ ուղղութեանց օգուտները՝ արդէն ազգիս քաղաքականացեալ մասին յայտնի ըլալով։ չեմ ուզեր յարգի ընթերցողաց ձանձրութիւն տալով հեռանալ մեր ընելիքէն։

Այս օրինակ գրչի պատերազմ մըն ալ մեր ու Պ· Զամուռճեանին մէջ հերուընէ 'ի վեր պատահեցաւ բոլորովին հակառակ մեր լռութիւն և համբերութի սիրող բնաւորութեանը։ Քանի մը տարիէ 'ի վեր է, որ Պ· Զամուռճեանին թարգմանած կամ շարադրած տետրակները և Հայապատի թերթերը ձեռքերնիս կը պրծրանին, բայց մենք խաղաղութիւնը վերադառնալով անոր անտեղի կարծեաց սրբագրութեան, միշտ լռութիւնը պատուեցինք, հաստատութեամբ դիտնալով որ վերջապէս օր մը ծանրաքաշ Ճշմարտութիւնը պիտի երեւան ելլայ, և ամենեւին միտքերնիս դրած չենք որ այս յայտնութիւնը գործէք մենք ըլլանք, սակայն շատ չանցաւ, Պ· Զամուռճեանը մեր նախագծութիւնը արդարացոյց՝ իր սրբագրութեան տակը ձգելով օրագրի մը մէջ հրատարակել տուած մեր մեկ յօդուածը, որով և զմեզ ակամայ մենամարտութիւն ասպարէզը ելլալու պարտաւորեց՝ իրեն պատասխանելու և ունեցած կարծիքները եւս քննելու և հերքելու· ասոր համար՝ մենք մինչեւ ցայժմ պատասխան տալէն և ինքզինքնիս պաշտպանելէն զատ ուրիշ բան մը ըրած չունինք։

Պ· Զամուռճեանը բաւական չափելով՝ իր գործածած երկիմաստութեան ոճերը, որոնք անպատշաճ կը տեսուին այսպիսի խնդրոց մէջ, և փոխանակ մեր պատասխանը առնելէն եռքը դադրելու, սկսաւ եւս քան զեւս բորբոքելու բանակռուութիւնը՝ մեր վրայ յարձակելով թէ Հայապատն լրագրով և թէ Արշալոյս Արարատեանով· ինչպէս յարգի ընթերցողաց յայտնի է· և որ անտեղեակ է, մեզ սնոթապարծ· երէյապուէլ· խարդախ· հերետիկոս· դիմաւոր ծածկուած լարագործ· և այլ այսպիսի ազգական տարտղնելով պատկերս· որոնց դէմ մենք ալ ուզղեցինք մեր վերջին պատասխանը· որ Արշալոյս Արարատեան պատասխան լրագրին 409 և 410 թիւերով հրատարակուեցաւ· որուն մէջ մենք ալ պարտաւորեցանք խոստութեամբ վարուելու իրեն հետ։

Այժմ Ամենապատիւ Վեհափառ Պատրիարքը սրբազան Հայրերնիս յիշեցնելով մեզի մեր քրիստոնէական անձիշաղարութեան պարտքերնիս, մանաւանդ ներկայ քառասնորդական սուրբ պահեցողութեան հոգեւոր կրթութեան հանգիսի մէջ գտնուած ժամանակս, և յատկապէս ներողամտութեան, եղբայրութեան և հաշտութեան զմեզ յորդորելով· մենք մեր կողմանէ առ այս յօժար և պատրաստ ըլլալնիս հրապարակաւ կը յայտնենք Նորին Վեհափառութեան Հայրական հրամանացը համեմատ· և եթէ Պ· Զամուռճեանին անձնական ունեցած պատուոյն դէմ անիրաւութեամբ գրչիս չզարկելով՝ ծանր ածականներ տուեր եմք, եւ կը հրաւիրեմք· բայց այնուամենայնիւ· որ ինքն ալ իր ըրած զրպարտութիւնները եւ առնելով՝ մեզի նոր առիթ չտայ այսուհետեւ իրեն դէմ նոր պատասխաններ գրելու։»

Ոմն յաղգասիրաց։

Ինչ– համար դասպիարակո–ութիւնը չէ յաղթէր ազգին մէջ· կամ ի՞նչ ընելը– է որ ազգային դըրդիները առ–աջ երթան։

ՀԱՏՈՒԱԾ Ե·

Ի՞նչ, և ոչ– յե–օ՛ պ·ելը– է դասպիարակո–ութիւնը և ի՞նչ միջոցով զանիկայ առ–աջ պանելը– է։

(Շարունակութիւն։)

Մարդուս իր մանկութեան հասակը ծառերուն դեռ նոր բուսած դիւրաթեք և կակուղ տունկերուն նմանեցուցեր են· կամ անոր միտքը ճերմակ թղթի մը, որուն վրայ ինչ տպաւորութիւն որ ըլլայ, նոյնը կը պահէ։ Այս նմանութիւնները բոլորովին ճիշդ ըլլալուն այս կը հետեւի, որ մարդուս դասախարակութիւն առնելու սկսելիք բուն ժամանակն ալ՝ իր գոյութեանը էն առաջին վայրկեանն է։ Տղայ մը աշխարհք գալու ժամանակէն կ'սկսի իր նիւթական կամ մարմնաւոր կրթութիւնը· անով երբոր տղան տարուան մը կամ մանաւանդ տարիուկէսուան կ'ըլլայ, (որ ժամանակ անոր խելքը կ'ըսկսի բացուիլ) ալ այն հասակէն սկսելու է անոր իմացական ու բարոյական դասախարակութիւնը· մանաւանդ որ, մանկան այն զարդ հասակին մէջ դասախարակութիւնն ալ խիստ դիւրին կ'ըլլայ· իր ծնողացը փոքրիկ մէկ ժպիտը (սրբրմամբ) բաւական վարձք մըն է անոր ու խոժոռ կամ ըւրջ մէկ նայուածքը՝ մեծ պատիժ մը։ Այն չար օրինակները որ դրեթէ միշտ դասախարակութեան չի յաջողելուն բուն պատճառներն են, մարդուս այս հասակին մէջ իրմէ հեռու են, թէ որ դժբաղդաբար նոյն իսկ իր ծնողացը քով չի գտնէ զանոնք։ Մէկ խօսքով, ինչ որ տղայ մը իր խելքը բացուելէն ետեւ կը լսէ, կը տեսնէ ու միտքը կը պահէ, անոնք այնքան նիւթեր կ'ըլլան, որոնցմէ իր ապագայ բնաւորութիւնը իբր թէ կը կազմուի· թէ որ ասոնք ընտիր ու լաւ ըլլան՝ հարկաւ տղան ալ բաւ ընթաւոյ ու երջանիկ կ'ըլլայ· իսկ թէ որ գէշ ըլլան, անկէ ետեւ բան մը կատարելապէս ջաղդէր անոր վրայ զանիկայ գէշ ըլլալէն ետ կեցուցնելու համար· ինչ որ առաջ կը սորվինք, ան մեղի յաւիտեան կը մնայ· ալ անկէ ետեւ մեր ըրած բոլոր իմացական ճիգը՝ զանոնք թեթեւ կերպով մը փոփոխելէն ուրիշ բան չի կրնար ընել։

Թէ որ տղու մը դասախարակութիւնը այսքան կանուխ պիտի սկսի, ուրեմն անոր առաջին դասախարակն ալ պէտք է որ իր ծնողքը՝ մանաւանդ անոր մայրը ըլլայ։ Վասն զի, մինչեւ որ տղան չորս հինգ տարեկան ըլլայ, այսինքն գոյրոց երթալու հասակին հասնի, միշտ իր մօրը հետ կը մնայ։ Սկսէց 'ի զատ, կանանց բնական քաղցրութիւնը, համբերութիւնը, ու իրենց զաւակներնուն վրայ ըրած անչափ ու անդադար խնամատարութիւններն հարկաւ տղայոց աւելի սէր կ'ազդեն իրենց մօրը վրայ ու աւելի մեծ յօժարութիւն մը՝ մօրերնուն կամքը կատարելու քան թէ հօրերնուն։

Մայրերուն, մարդկային ազգին երջանկութեանը վրայ ունեցած այս անկշռելի ազդեցութիւնն ու պատասխանատուութիւնն կրնանք դիւրաւ մակաբերել, թէ որչափ հարկաւոր բան է կանանց դասախարակութիւնը, և թէ որչափ իրաւունք ունին եւրոպացիք, որ ազգկանց դասախարակութիւնը տղայոց դասախարակութիւն նախապատիւ համարած են, ու անոր աւելի հոգ ու խնամք կը տանին։ Բայց այս խնդիրը ըստ ինքեան անանկ մեծ խնդիր մըն է, որ առոր վրայ առ այժմ լռելով, կը խոստանամ ուրիշ անգամ առանձին խօսելու ընդարձակ կերպով մը լրագրիս էջերուն մէջ։ Հիմա գանք մեր երբորդ խնդրոյն, որ էր քննել, թէ ինչ միջոցաւ առաջ տանելու է տղայոց դասախարակութիւնը։

Ընդհանրապէս, Աբրեւելքի կողմերը տղայոց դասախարակութեան մէջ մարդուս խիստ ղօրաւոր ղէպցումներուն մէկը, այսինքն, վախը գործէք կամ միջոց ըրած են։ Բայց վախը բնաւ երբեք աղէկ բան մը ըրած չունի։ Վախը, ոչ միայն գործածողին կողմէն ամբարութեան նշան մըն է, այլեւ ըստ ինքեան համոզիչ ու հաճոյական բան մը չըլլալուն, որուն վրայ որ գործածուի, զանիկայ խեռ, դեգ, նենգաւոր (հիպոկրիտ) կեղծաւոր կամ յաւագոր ընելէն ուրիշ պտուղ մը չունի· վախը կը զսպէ՝ չի շահիր։ Բայց դասախարակութեան միջոց, Եւրոպայի լուսաւորեալ ազգաց մէջ չէրը կը գործածեն, որ քնութեան անանկ ազդու մէկ ըզգացումն է, որ մինչեւ ձեռք չառնուի դասախարակութեան մէջ յաջողութիւն գտնալն ալ անհնար է։ Վախու զգացումը որու վրայ որ պիտի գործածուի նէ, անոր բնական խառնուածքին նայելով քիչ կամ շատ կ'ազդէ կամ բնաւ չազդեր· բայց սէրը անանկ զգացում մըն է, որ առ հասարակ ամեն մարդու սրտին մէջ հաստատուած կայ· որ եթէ յարմար ու պատշաճ կերպով խնամք դանէ, կարող է բոլոր անձնասէր խորհուրդներն ու իղձերը սանձելու· սէրը՝ ինչպէս որ ըսեր են, առաւուածապարգեւ ազդեցութիւն մըն է որ ամենէն համակրութիւն կը ծրծէ ու ամենուն համակրութիւն կ'ազդէ։

Ընութեան այս զօրաւոր միջոցը հարկաւ մօր մը ձեռք աւելի զօրաւոր կ'ըլլայ, անոր համար մայրերը մեծ պատասխանատուութեան տակ են և մեծ զգուշութեան կարօտ են իրենց այս հզօր ազդեցութեան գործածութեանը վրայօք· վասն զի, քիչ մը որ իրենց մայրական սէրը անկարգ ու ալխալ կերպով գործածելու ըլլան, կրնայ բնութեամբ խիստ աղէկ յօժարութիւններ ունեցող տղուն բարքը եղծել, անպիտան կամ ինքնասէր էակ մը ընել։ Բայց թէ որ այս սէրը բանաւոր կերպով գործածուի, վաղագոյն դասախարակութեան էն կարեւոր գործիքը կ'ըլլայ· միայն թէ, անոր գործողութիւնները պէտք է որ միակերպ ու հաւասար ըլլայ· վասն զի, դասախարակութիւն և ուսման մէջ, յաջողութեան երկու խիստ կարեւոր պայմանները՝ յարատեւութիւնն ու միակերպութիւնն են, որոնց երկուքն ալ կարգէ յառաջ կուգան։ Այս սէրը թէ որ տղուն գոյութեանը հետ սկսի ամենոր վրայ ազդելու; անոր յօժարութիւնները կ'ուղղէ, տարապայման (էօյչիսիւզ) իղձերը կը չափաւորէ, անձը սանձել կը սորվեցնէ, ու ինքզինքը ուրանալով՝ իր գլխաւոր երջանկութիւնը ճշմարտութեան ու բարութեան տիեզերական տարածմանը վրայ հիմնել կը սորվեցնէ։

Այն խորհրդածութիւններով երբոր տղայ մը՝ իր մօրը առաջնորդութենէն կ'ելլէ ուրիշի կը յանձնուի, հոն ալ պէտք է որ վարին տեղը՝ տէրը ըլլայ աշակերտին ու ուսուցչին մէջ տեղը ընելիք մութեան կապը, առանց որոյ անհնար է դասախարակութիւնը բանաւոր ճամբով առաջ տանել։

Պէպէ շարունակուի։
Օ· Բ·

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ շաբաթ օրը (մարտ 15), մեծարգոյ Փուատ էֆէնտին՝ իրիկուան ժամը տասնին տասնեակը, կայսերական Պոթէ – ղարի շոգենաւով մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ Եգիպտոս երթալու համար։ Իրեն ուղեկից եղան՝ իր անդրանիկ որդին Նաղըմ պէյը, որ բարձրագոյն դրան Ընդհանուր դիւանին անդամ է, Ահմէտ Ռէվշէթ էֆէնտին, հասարակաց կրթութեան տեսչին անդամ, և արժանայարգ Սերովբէ աղա Վիշէնեան Հայազգի երեւելի բժիշկը, որ կայսերական բժշկական դպրոցին գլխաւոր դասատուներէն է։ Շատ երեւելի պաշտօնատարներ անձրեւին սաստկութեանը չի նայելով, շոգենաւը գացին մեծարգոյ Փուատ էֆէնտիին յաջող ճանապարհորդութիւն մաղթելու։

— Պերութէն կը դրեն մարտ 16 թուականով։

Բանի մը օր առաջ՝ մեծապատիւ Մէհէմմէտ փաշան 4000 զօրքով Սայտայէն ելաւ Տէր — էլ — Բամէր գնաց, Տիւրզիներէն զօրք գրելու, որոնց մեծ մասը այս պատճառաւ գեղերնին թողուցեր ու Լիբանանու լեռներուն մէջ ցրուած աւազակութիւն կ՚ընեն։ Երկու օր առաջ Դամասկոսի ճամբուն վրայ ճանապարհորդ մը սպաններ են։

Մեծապատիւ փաշան շրջաբերական մը ալ խրկեց այս օրերս օտար տէրութեանց հիւպատոսներուն, որ իրենց հպատակներուն թող չի տան տակէ եւսկ քաղաքին շրջակայքերը ձի վազցունելու։ Այս կարգադրութիւն պատճառը այն եղաւ, որ Լիւրսպացիի մը սպասաւորը՝ քանի մը օր առաջ՝ քաղաքին դուրսը ձի վազցունելով, տաճկի մը տղայ վիրաւորեց։ Տաճկները բաղմութեամբ մարդուն վրայ ինկան և չարաչար ծեծելով քաղաքապետին պալատը քաշեցին տարին, ուր բանտին մէջ մեռաւ կերած ծեծին պատճառովը։ Հասարակութիւնը գոհ աչքով կը նայի մեծապատիւ փաշային ըրած կարգադրութեանը, որով այս տեսակ ցաւալի դիպուածներ ուրիշ անգամ չեն պատահիր։

— Սամոս (Սուսամ ատասը)։ Մայիս 6 ին՝ Սամոսի պատգամաւորաց ժողովը բացուեցաւ շքեղ հանդէսով։ Պատգամաւորները ժողովրդեան ազատ քուէարկութեամբը ընտրուելէն եաքը, Բորա մայրաքաղաքը ժողովուեցան, որուն մօտ կը բնակի կղզիին տեղակալ (քայմաքամ) Պ. Բանոմէնոս իշխանը, և հոն առժամանակեայ նախագահ մը և ատենադպիր մը ընտրելով, ամենն ալ զատ զատ երդում ըրին՝ մեր օգուտատիւ առատագութ Ինքնակալին հաւատարիմ և հնազանդ կենալու։ Լրաքը յանձնարարական ժողով մը ընտրեցին իրենց մէջէն, որ երթան իշխանը հրաւիրեն։ Հատ չանցաւ, Պ. Բանոմէնոս իր իշխանական համազգեստը (իւնիֆորմա) հագած եկաւ Անգլիոյ և Ռուսի հիւպատոսներուն և իր գլխաւոր պաշտօնատարներուն հետ։ Պատգամաւորները փութաւոր ընդունելութիւն ըրին անոր։

Առաջ՝ ձայնաւոր պատարագ մը կարգացուեցաւ՝ ի պատիւ վերհաւատ Ինքնակալին։ Լուսէն Պ. Բանոմէնոս ճառ մը խօսեցաւ, որուն ամենքն ալ ծափ զարկին։ Վերջը՝ Օյրէլ ապրուած գովքանիկ երգը և ուրիշ աղօթքներ կարգացուեցան օգուտատիւ Ինքնակալին կենաց և փառաց պահպանութեանը համար, որուն հոն գտնուողները՝ միահամուռ և մեծաձայն աղաղակաւ ստէպ ստէպ պատասխանեցին, Կեցցէ՝ Սուլթան Աբդիւլ Մէճիտ, կեցցէ՝ Ինքնակալը։

Պ. Բանոմէնոսին կառավարութիւնը ամեն կերպով գովութեան արժանի է։ Սամոս կղզին մէջ աւազակութիւնը բնաջինջ ընելու մեծ ջանք ունի։

Տղոց կրթութեան ալ մեծ խնամք կը տանի։ Արդէն 24 դպրոց հիմնած է կղզին մէջ, և այս օրերս պատգամաւորաց ժողովին վճռեալ տուաւ, որ մեծ ուսումնարան մը ալ հաստատուի, որպէս զի Սամեցի պատանիները հոն ընդարձակ կրթութիւն առնելով, Աթէնք երթալու չի պարտաւորին. ուսկից շատ անգամ գէշ տպաւորութիւններ հետերնին կը բերեն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԼԻԱ։ Օրէնադրական ժողովին պատգամաւորաց ընտրութիւնը լրմընցաւ։ Լուսի Նաբոլէոն իշխանը որոշեց, որ ծերակուտին և օրէնադրական ժողովին նիստերը մարտի 17 — 29 ին ըսկսին։ Հրովարտակ մը ալ հանեց, որ Տէրութեան պաշտօնեներու մէջ գտնուողները երդում ընեն։ Ով որ երդում չընէ կամ երդման որոշեալ ձեւը փոփոխելուզէ, հրաժարականը տրուած պիտի համարուի։ Երդման ձեւերը զատ հրովարտակով պիտի որոշուին։

— Փետրուար 26 ին (մարտ 6) Պ. Պիլոյ օրէնադրական ժողովին նախագահ անուանեցաւ։ Օրերակոյտին նախագահութիւնն ալ Լուի Նաբոլէոնին հօրեղբայր Ժերոմ Պոնապարտ Մարաջախտին տրուեցաւ։

— Բամէնեաք զօրապետին պատգամաւոր ընտրուիլը նախընթաց թերթերուս մէջ ծանուցինք։ Այս անգամ կ՚իմանանք որ մեծանուն զօրապետը չէ ընդուներ այս պաշտօնը։

— Կ՚ըսեն, թէ Ներքին գործոց պաշտօնատան մէջ յատուկ գրասենեակ մը պիտի սահմանուի, դուրսէն եկած լրագիրները քննելու, և անոնց մէջ ուրոնց որ Պաղլիա մտնալը արգիլել պէտք է նէ՝ նշանակելու։

— Ադման Պարարդ՝ որ 1848 ին Պաղլիոյ առժամանակեայ կառավարութեան անդամ էր և եաքն ալ սահմանադրական ժողովին նախագահ եղաւ, փետրվար 27 ին մեռեր է Փարիզ։

— Կոստանդնուպօլսոյ ֆոռնալ լրագրին իրկուած նամակի մը մէջ՝ Պ. Լամարտինի վրայ այսպէս խօսուած է։ — «Պ. Լամարտին՝ քաղաքական կեանքէ բոլորովին քաշուած կ՚երեւայ։ Իր դաւառակիցները զինքը պատգամաւոր ընտրել ուզեցին, յանձն չառաւ։ Այս վեհանձն ու սքանչելի խելքով մարդը, մեր երկրին պարծանքն ու փառքը, այս անհման բանաստեղծը, այս քաղաքագէտը, որ չորս տարի առաջ բոլոր Պաղլիան մինակ ինքը կը ներկայացուներ, և գրեթէ զանի իր շրթունքներէն կախեր էր, այս օրուան օրս մեռածի պէս է մէջերնիս։

«Լամարտինի անունը Աբեւելքի մէջ աղէկ ճանչցուած է։ Դուք տեսաք անիկայ Կ. Պոլիս, որուն Լիբանանու բնակիչները գաղափարի կ՚ըսէին։ Շնորհք, վայելչութիւն, պերճութիւն, բարեսրտութիւն, վեհանձնութիւն, ասոնց ամենը մէկ տեղ բերած է այս մեծ մտաւորականը, որ մեր օրովը՝ գաղղիացւոց գրականութեան պարծանք ըլլալէ ամենէն գեղեցիկ գիրքերը գրեց։ Ուրիշ ամեն երկրի մէջ, այս մարդը թէ որ առաջին ջրլար նէ, առաջիններէն կ՚ըլլար։ բայց Պաղլիայի մէջ՝ ինչպէս որ կը տեսնուի, Շատոպրիանի նման առանձնութեան ու մեռացութեան մէջ մեռնելու դատապարտուեր է։»

— 1846 ին Պատգամաւորաց ժողովին տնօրէնութեանը համեմատ՝ Փարիզի բերդերուն և ամրութիւններուն սպառազէնութիւնը այս օրերս մեծ փութով կը շարունակի։ Փարիզի բոլորտիքը գտնուած դղեակներուն մէջ՝ այս օրուան օրս 6000 ի չափ թնդանօթ կայ երկաթ ու պղինձ զանազան մեծութեամբ։

ԱՆԳԼԻԱ։ Լրագրիս նախընթաց թերթին մէջ՝ Լորտ Տէրպիի խօսած ճառը յիշելով, հարեւանցի մը հասկրցուցինք որ Լորտ Տէրպի՝ ազատ փոխանակութեան (ֆրիի էշանժ) սկզբանցը դէմ ըլլալով, Սիր Ռոպէրդ Բիլի հաստատած արմտեաց օրէնքը փոխելու կամ չափաւորելու դիտաւորութիւն յուսացեր էր։ Այս բանը ոչ միայն Անգլիոյ խորհրդարաններուն այլ ժողովրդեան մէջ ալ մեծ դրդռում ձգելու պատճառ եղաւ։ Սիր Ռոպէրդ Բիլի օրէնքը՝ դուրսէն եկած արմտեաց տուրքը վերցուցնելով, Անգլիոյ հողատէրերուն՝ որ մեծ մասամբ հարուստ աղնուականներ են, շահուցը վնաս տուեր էր. որովհետեւ երբոր ցորենը և ուրիշ հունտեղէնները դուրսէն առատութեամբ գալ սկսան Անգլիա և աժան գնով ծախուիլ, սակէց Անգլիոյ հողատէրերն ալ պարտաւորեցան իրենց երկիրներուն բերքերը աժանցուցնելու, որով իրենց ամբաւ եկամուտները նուազեցան, բայց ընդհանուր հասարակութեան մեծ օգուտ եղաւ։ Գործաւորներուն վիճակը տարուէ տարի աղէկնալ սկսաւ։ Սպառումը առաջուանին անհամեմատ կերպով շատցաւ։ Ժամանակեան, ստորին մասին բարոյականը յայտնի շտկուիլ սկսաւ, որ կենաց ամենակարեւոր պէտքերը լեցուցնելու կարողութիւն ու դիւրութիւն ստանալուն արդիւնքն է։ Օրինաւոր ամուսնութիւններուն թիւը շատցաւ։ Լքեալ աղայոց թիւը օր օրի սկսաւ նուազիլ։ Հասարակ արհեստաւորներուն տանը մէջ դիւրակեցութիւն մտաւ։ Ամենէն զարմանալին ան է, որ մեծին Բրիտանիոյ կառավարութեան եկամուտը՝ պակսելուն տեղը աւելցաւ։

Ազատ փոխանակութեան այս նշանաւոր օգուտները, Անգլիոյ ժողովրդեան արուեստագէտ, վաճառական և գործաւոր մասերը քանի մը տարիէ ի վեր լաւ հասկրցած ու ճանչցած ըլլալով, հին դրութիւնը նորոգելու համար հիմակու կառավարութեան դիտաւորութիւնը յաջողելու մեծ դժուարութիւն և կրնամ ըսել անհնարութիւն կը տեսնուի։ Լորտ Տէրպիի բնելիք առաջարկութիւնը՝ ոչ միայն Լորտերուն և ստորին խորհրդարանին մէջ՝ այլ ժողովրդեան կողմէն ալ մեծ ընդդիմութիւն պիտի գտնէ. որուն համար արդէն մասնաւոր ժողովներ ըլլալ սկսան Անգլիոյ այլ և այլ կողմերը։ Մինակ Լոնտրայի մէջ, ազատ փոխանակութեան կուսակիցները 25 բոպէի մէջ 27,000 լիրայ ստէրլինի կամ 6184 քսակի ստորագրութիւն ժողվեցին, որ մէկ բոպէի մէջ 1,100 լիրայ ստէրլին կամ 248 քսակ կընէ։ Այն լրագիրը կ՚ըսէ, թէ ասանկ ստորագրութիւն բնաւ չէ տեսնուած։ Տան և հինգ հոգի կամ տուն՝ 1,000 լիրայ ստէրլին գրուեցան ամեն մէկը։

Մանչէսդրի, Լիսի և ուրիշ դրեխաւոր քաղաքներու մէջ ալ ժողովներ կ՚ըլլան, ուր շատ երեւելի վաճառականներ և ուրիշ խելացի, պատուաւոր ու հարուստ մարդիկ կը գումարուին, ճառեր կը խօսին և մէկզմէկ կը յորդորեն, որ ամեն հնարաւոր եղած միջոցներով աշխատին՝ ժողովրդեան ուսուցուցուցանելու հայրն վրայ տուրք կապել չի տալու։

— Լոնտրայի Կլոպ լրագրին մէջ կը կարդամք, որ Անգլիոյ դրամատեղները ալ զեղջման (սքոնդօ) սակը պիտի նուազեցունեն. որովհետեւ իր մթերանոցներուն մէջ անքաւ ոսկի դիզուած է, որոնք օգտակար կերպով կրնան գործածուիլ թէ որ զեղջման սակը իջնայ։

ԱՒՍԴՐԻԱ։ Վերհաւատ կայսեր Վերնեսիկէն Թրիեստ հասնիլը անցեալ շաբթու ծանուցինք։

Այս ճանապարհորդութեան վրայ գրուած մանրամասն տեղեկութիւններէն իմացանք, որ Վ. կայսեր նաւախուսքը՝ Վերնեսիկէն Թրիեստ գացած ատենը՝ սաստիկ ալեկոծութեան հանդիպելով, հազիւ կրցեր է Լիսվինեօի նաւահանգիստը դարձնել։

Բայց Մարիաննա շոգենաւը չի կրնալով միւսներուն հետ Լիսվինեօ հասնիլ, ինչ ըլլալը մարդ չէր գիտեր։ Երբոր ծովը քիչ մը հանդարտեցաւ, ուրիշ շոգենաւներ զանի փնտռելու երթան, և շատ չանցաւ ծովուն երեսը նաւի կտորուանք և վեց դիակ (լէշ) տեսնալով, շոգենաւին աղեստալի վախճանը իմացան։

Ակէց զատ, Փօ գետին բերանը տախտակ մը գտնուեցաւ, որուն վրայ Իտալերէն լեզուով Կորսո-Եցայ և Վէկիմոլ բառերը գրուած էին։

Վէկիմուլ՝ Մարիաննայի նաւապետին անունն է, որ Ադրիայ տերութեան երեւելի նաւապետներէն մէկն է։ Այս դժբաղդ շոգենաւին մէջ 150 նաւաստի կար և 7 ճանապարհորդ, որ Կայսեր ուղեկիցներն էին։

— Փետրվար 28 ին Վերհաւատ կայսրը Թրիեստէն Վիեննա հասեր է։

ԻՏԱԼԻԱ։ Սարտէնիայէն եկած լուրերուն նայելով, Տիւռանտօ զօրապետը փետրվար 23 ին գունդ մը զօրքով Սասարի մտեր է, ուր այս օրերս ապստամբին պահապան զինուորներուն և կառավարութեան զօրաց մէջ կռիւ պատահելով արիւնհեղութիւն եղեր էր։ Տիւռանտօ զօրապետը հոն հասնելուն պէս, թագաւորական հրովարտակը հրատարակեց, որ Սասարի քաղաքն և բոլոր գաւառը պաշարման վիճակի մէջ կը դնէ։

Ազգային պահապան զինուորները զէնքնկէց եղան առանց ընդդիմութեան։ Հանձնարանը առժամանակեայ կերպով գոյութեան, և անկարգութեան առաջնորդներէն շատ մարդ բանտը դրուեցան։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ։ (Օրերցի։) Պաղլիայի կառավարութիւնը այս օրերս ծանուցագիր մը յուղարկեց Հելուեթիայի դաշնակցութեան նախագահին, որուն մէջ Պաղլիացի փախստականներուն համար գանգատ ընելով կ՚առաջարկէ, որ այն փախստականներէն ուրոնց որ վնասուիլը ուզէ նէ, անպատճառ վնասուին առանց քննութեան։ Ասկէց զատ, կենդրոնական կառավարութեան հրամանները՝ առաջուց որոշուած պայմաններով գործի դրուին, և դաշնակից նահանգները չի կարենան անոնք մերժել կամ չափաւորել։

Այս ծանուցագրին առաջարկութիւնները քիչ մը խիստ ըլլալով, կ՚երեւայ որ այս երկու կառավարութիւններուն մէջ դժուութիւն պիտի ծագէր, բայց վերջին լուրերով կ՚իմանանք, որ Պաղլիոյ կառավարութիւնը իր պահանջմունքները չափաւորելով, դժուութեան առիթները վերցեր են։

ՍՊԱՆԻԱ։ Մադրիտէն եկած վերջին նամակներուն նայելով, Բառլիսդները մօտերս նորէն սաք ելլելու նշաններ ցոյց կուտան։ Արդէն քանի մը տեղ մանաւոր խլրտմունքներ եղան, մանաւանդ Բարսելոնիայի մէջ, ուր կառավարութեան զօրքերը շատ քիչաւոր են, և աւելցունելու համար հարկ կ՚ըլլայ Արագոնի զօրքերուն մէկ մասը հոն խրկել. բայց Արագոն ալ ապահով վիճակի մէջ չէ։ Արանցմէ կը մտիկարերեն, որ անցեալները Սպանիոյ Վ. թագուհիոյն դէմ եղած եղեռնագործութիւնը՝ Բառլիսդներու կողմէն դատապարտութիւն մը եղած ըլլայ։

ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ ուրբաթ ժամը ութին տանները՝ Օգուտատիւ Ինքնակալը կայսերական նաւարանը գնաց, ուր երկու պարկ նաւ ծովը ինջեցուցին Շէրէֆ — Դէմա և Ճայի — ֆէրիճ անուններով։ Լրաքը եղաւ Այնալը — Բաղչէ գնաց, կրկնայարկ նաւի մը շինուելը սկզբնաւորուիլը տեսնելու որուն անունը պիտի ըլլայ Թէնզիֆիէ, և կը յուսացուի որ ամեն պէտք եղած նիւթերն առաձեռն պատրաստ ըլլալով, քիչ ժամանակէն կը լրմնայ։

— Անցեալ ուրբաթ օրը (մարտ 14), Պաղլիոյ տերութեան Միջերկրական ծովի նաւախումբին հրամանատար Պ. Ռոմէն Տէֆոսէ առաւաւան ժամը երեք

կուքին առեները՝ Փանդոռ Ֆռէկա-Թով հոս հասաւ։

— Մեծապատիւ Մինաք Էմիրան Մի-սաքեան, որ երկու ամիս ու կէսէն ի վեր Մայրաքաղաքէս մեկներ էր, ամ-սոյս 16 ին վերադարձաւ։

— Պաղտատի նախկին կառավարիչ Վէհիհ փաշան այն օրերը Կ. Պոլիս հասաւ կայսերական Թոյիֆ շոգենա-ւովն։ Ոմն նաւուն մէջ էր նաեւ մե-ծապետ Հիւսէյին փաշան, որ Ինա-ոլոնի բանակին զօրապետներէն մէկն է։

— Հինգշաբթի առաւօտ ժամը տասնին առեները՝ Զաֆլաթ-Բոյի կողմերը Ի-էլէր մահալէթի ընտրած թաղին մէջ հրդեհ պատահելով, երեք կամ չորս մեծ տուներ այրեցան։

— Մեծապատիւ Խալիլ փաշան՝ ամ-սոյս 3 ին Հռոդոս (Ռոտոս) հասեր է կայսերական Թոյիրը—Պէյրութ շոգե-նաւով։

— Կիրակի գիշեր (մարտ 16), չորս խրվանթ Բեահատանէի կողմերը՝ Ռե-բիայի (Հաբէպսի) վաճառականի մը տունը կը մտնեն, տանուտէրը չարաչար կը վի-րաւորեն, աղջիկներուն մէկը կ'ընպան-նեն և տունը կը կողոպտեն։ Կը լսենք, որ այս քամելի եղեռնագործու-թիւնը ընող հրէշներուն երկուքը արդէն տեսչութեան ձեռքն անցած են, միւսներն ալ կը փնտռուին։

— Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուն-նալու գիշերը (մարտ 17—18) չորս Պուլ-զար Պալատու կողմերը երկու խանութ կողոպտելէն ետքը, Հրէից Սինակոգան կը մտնեն, որ ան ալ կողոպտեն. բայց իմացուելով կը բռնուին։ Անոնք մէկը՝ ինքզինքը ազատելու համար տա-նիքէ տանիք փախչելով, Պալատու Հա-յոց դպրոցին տանիքին մէկ կողմը կ'եր-թայ կը պատապարի. բայց դրացիները զինքը կը տեսնեն ու տեսչութիւն կ'իմացը-նեն, որ իսկոյն կուգայ, կը բռնէ չարա-գործը, և թեւերը կապած կը տանի։

— Մելանիկէն հեռաւոր-լուրը կու-ման մարտի 6 թուականով։

Այս կիրակի Կ. Պոլսոյ սուրհան-դակին հոս գալու օրն էր, բայց պարտ-տեղը ապատեցինք։ Երկու օր ետքը ի-մացանք, որ ուաղակները վրայ հասեր՝ սուրհանդակն ու ձիավարը (Թաթարն ու սիւրիւճին) սպաններ են և սուր-հանդակին քով գտնուած 200 հազար ղուռուշի ջոփ արծաթ տակը առեր գայեր են։ Այս չարագործութիւնը Կիւմիւրճինայի կողմերը եղեր է, Բայց Անդրիանուպոլսոյ սանճաքին մէջ թէ Բաւալայի, տայդ չի գիտցուիր։

— Յունարայի բիւրեղեայ պալատին քակուիլը։

Պ. Պ. Ֆօքս և Հէնարսըն ընկե-րութեան ատաւրդով (մէղատ) ծախ-ուելիք փայտերու և շինուածոց վե-րաբերեալ ուրիշ նիւթերու ցուցակ մը խրկուեցաւ, որով կը հասկցուի, որ բիւրեղեայ պալատին օրհասը վրա-ռուեր է, և արդէն սկսած են զանի քակելու։

Վաճառուելիք նիւթերն են՝ տախ-տակ, առաղձ, դուռն, հաշուէսեղան, աթոռ, փոխոր և ուրիշ պալատին մէջը գործածուած կարասիներ։

— Անցեալ շաբաթ օրը՝ Գաղղիա-կան Փանդոռ Ֆռէկաթին մէկ մակոյկը, որուն մէջ 14 նաւատի և մէկ սպայ (օֆիսիէ) մը կար, Թէոմանէի առջե-ները՝ Իւսքիւտար բանող Փէյի-Ռիճա-ռիի շոգենաւին պատահելով, տակն ու վրայ եղաւ։ Մէջի մարդիկը ամէնն ալ ազատեցան, բայց Ի խեղճ նաւաստի-է մը, որ այս ցաւալի դիպուածին զոհ գնաց։

— Հեռեւեալ դիպուածը Բալքանէպ պատուական օրագրէն քաղեցինք, որ Վենետիկի մէջ պատահեր է։

Նոր պէսակ գողութիւն։ Անցեալները պատ-ուաւոր մարդուն մէկը քաղաքիս մէկ վողոցէն անցնելու ատեն՝ կը տեսնէ որ ծեր մարդուն մէկը որ առջեւէն կ'երթար կը ծռի ու գետնէն փայլուն մէկ բան մը առնելն ու գրպանը դնելը մէկ կ'ընէ. բայց առջինը կ'իմանայ որ գտածը ոսկի մանրի մին է եղեր չորս հատ գեղեցիկ անդամանդներով զարդարած. ծերն ալ տեսնելով որ ետեւէն եկող մարդը տեսաւ, անոր քովը կը մօտենայ ու կ'ըսէ. «Փառք Աստուծոյ որ ինձի պէս խեղճին ալրմնցան, որովհետեւ եթէ ալ ապքատ մարդ մի եմ.» Մէկալ մարդը որ քիչ մը օրէնքի տեղեկութիւն ունէր, կ'ըսէ իրեն, որ գտածը տանի ոստիկանութիւն յանձնէ՝ որ տիրոջը ձեռքը հասցընէ. ասանկով կ'ըսէ խղճմտանքդ կը հանգստացնես, ուստի կարգ վարձք մ'ալ կ'առնես։ Ծերը առջի բերան չհաւնիլ կը ցուցընէ, ետքը կը գտնայ կ'ըսէ. «Լաւ թէ ուզես քանի մը ոսկի տուր, քեզի տամ գտած մատնիս։» Մարդը յանձն չառներ. բայց ետքէն մտածելով՝ որ քիչ մը ոսկի ելլելով կրնար մատնիին տիրոջը մեծ ծառայութիւն ընած սեպուիլ, կը հանէ քսան ղրուշ կուտայ ծերուն ձեռքը, ու մատնին կ'առնէ. չիտակ ոստիկանութեան կը տանի։ Պաշտօնեային որ է ազնուական Կրատէնիկոն, մատնին ձեռքը առածին պէս կը հասկնայ ծերուն խարդախութիւնը, ու կը դառնայ կ'ըսէ ան մարդուն. «Պարոն աս մատնին կեղծ քարերով շինուած է, և հրամանքդ բարեմտութեամբ խաբուեր ես։» Մարդուն ընած ոստրագրութենէն կ'իմանայ ան ծերուն ով ըլլալը, ու պատուիրակները կը ղրկէ ղանի բռնել կուտայ, քսան ղրուշն ալ վրան դնելով՝ իր տիրոջը կը դարձընէ։

— Լրագրիս նախընթաց թիւերուն մէջ Սպանիոյ վերհափառ թագուհւոյն կենացը դէմ գործուած ոճիրը ծանուցինք։ Այս չարագործութեան կատարմանը մէջ երիտասարդութիւնն տարօրինակ զուգընթացութեանը վրայ, Սպանիոյ օրագիրներուն մէկը հետեւեալ հետաքրքրական դիտողութիւնը ըրած է, որ Լենդոնի լրագրէն առնելով հոս կը դնեմք։

Դարաւոր երիտասարդ մասին, երիտասարդ տարուան, երիտասարդ ամսոյն (փետրուարի), երիտասարդ օրուան, երիտասարդ մասին, երիտասարդ ժամուն մօտ էր, երբոր Աղիսաբէթ թագուհին՝ իր քսան երիտասարդ տարին, իր երիտասարդ աղջիկը տարած ժամանակը՝ չարագործէն վիրաւորուեցաւ, որ Յաղթական կամար ըսուած թաղին մօտ կը բնակէր երիտասարդ թիւ տանը՝ երիտասարդ դասիկոնին (խաթ) մէջ։

— Հովի օգնութեամբ գողութիւն։ Մարտի 2 ին առաւօտեան ժամը մէկին տանները՝ երկու մարդ, մէկը գործազգեստ (պլուզ կամ ռաճէմ կէօմլէկի) հագած ու գլուխը պզտիկ գլխարկ (քասքէդ) մը դրած, միւսը շնորհքով հագուած ու գլուխը նոր փեղսրով (շապքա) Փարիզի Բառուզէլ հրապարակէն կ'անցնէին։

Յանկարծ հովը սաստկութեամբ փչելով, երկուքին ալ գլխուն ծածկոցները գլխուները թռան, ու հովին առաջքը ինկած՝ մէկ գծի վրայ գլորուելով գացին։ Մարդիկը սկսան վազել, որ զանոնք բռնեն՝ բայց գլխարկին տերը աւելի երագոտն ըլլալով, միւսէն առաջ հասաւ, ու երկուքն ալ ետեւէ ետեւ բռնեց։ Փեղսրին տերը աս տեսնալով, վրահութեամբ կանգ առաւ, անտարակոյս ըլլալով, որ իրեն պիտի բերէ ապա։ Բայց ակնկալութիւնը պարապ ելաւ։ Միւսը՝ առաջ փեղսրը գլուխը դրաւ, ու տեսնալով որ բաւական կը յարմարէր, իր պզտի գլխարկը հովին տուաւ, ու սկսաւ առջինէն աւելի արագութեամբ փախչիլ։ Փեղսրին տերը պաղեցաւ մնաց, ու հասկընալով, որ չի պիտի կրնայ ետեւէն հասնիլ, պարտաւորեցաւ ակամայ միւսին գլխարկովը շտապալու, որուն սովորած չէր։

Այս նոր տեսակ գողութիւնը Փարիզի մէջ քանի մը անգամ պատահած ըլլալով, անուանը դրեր են՝ Զլօվան, որ ըստ մեզ՝ հողմով կամ հովի միջոցով գողութիւն կրնանք թարգմանել։

— Խղճմտանքի բեր գող մը։ Պեռդան անուն համբակ երիտասարդ մը՝ գողութիւնն համար տասն և եօթն անգամ դատապարտուած, այս օրերս նորէն ներկայացաւ Փարիզի զբաղաքաւանին, Լիկեղեցոյ մէջ արծաթի խաչ մը գողցած ըլլալուն համար։

Երբոր դատաստանին մէջ յանցանքը վրան ստուգուեցաւ, Պեռդան ըսաւ դատաւորներուն.

«Կաղաչեմ, ներեցէք յանցանացս՝ վասն զի կը ղղջամ։»

Ատեանին նախագահը պատասխանեց.

«Ուշեկ գտար ղղջալու ժամանակը։ Բեղի պէս յանձնառու մարդուն շատ դժուար է իր ղղջման անկեղծութիւնը հաւատացուցանել։»

Պեռդան. «Ասոյդ կ'ըսեմ, որ Ակիհը չառնելուս վրայ կը ղղջամ, որ զուսոսկի է եղեր կ'ըսեն։»

Նախագահը. «Պապանձէ.»

Այսր վրայ ատեանը զանի հինգ տարի բանտը դրուելու դատապարտեց։ Պեռդան իր դատապարտութիւնը լսելէն ետքը ըսաւ. «Կը ղղջամ ղղջալուս վրայ. ուրիշ անգամ խիղճս բոլորովին պիտի լռեցուցնեմ։»

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երիւրգերծութեան էական պայմանները. Ի՞նչ արհեստը ազգին մէջ ղրգիացուցելու հարա-որ եղանակ մը։

(Շարունակութիւն և վերջ)։

Հմտութիւն։ Գիտութիւնն ու տը-գիտութիւնը հաւասար բռնելը՝ անտարակոյս խոսարը լսուելն չի կրնար ուրիշ մը։ ուստի, մէկը չի կրնալ հրմտութեան յարգը ուրանալ, մանաւանդ երկրագործութեան պէս արուեստի մը մէջ, որ այնքան զանազան ճիւղերու կը բաժնուի, ու որուն ամէն պարագաները՝ բնութեան ընթացքը դիտելով ու խորհրդով կրնան միակ աղէկ կատարուիլ։ Հմուտ մարդը՝ քիչ աշխատանքով շատ պտուղ կը քաղէ, ոգէտը՝ շատ աշխատող ալ ըլլայ, հաղիւ կրնայ ծարը ծարին բերել։ Հմուտը՝ շատ անգամ առանց դրամագլխի գործի սկսելով, անդուլ աշխատութիւնով մը կրնայ մեծ հարստութիւններ գտնել. բայց ոգէտը՝ սխալ ու կոշտ գործողութեանց մէջ թաղլուկելով, միշտ ունեցածն ալ կորսընցուցնելու վտանգը կը կրէ։ Վերջապէս հմուտին ընթացքը՝ վստահ ու յառաջադիմայ է, բայց ոգէտը երկբայութեամբ կը քալէ ու երբէք չի համարձակիր նոր ձեռնարկութեան մը հետեւելու, որքան ալ յայտնի տեսնէ անոր շահաւոր ըլլալը։ Այս զուցածներնուս ճշմարտութիւնը ըստուգելու համար բաւական է Լիւրոպայի լուսաւորեալ կողմերը մեր երկիրներուն հետ բաղդատել։ Հոն, դաստիարակութիւնը ընդհանրացընելու, գիտութիւններու ու արուեստներու վրայ դիրքերը շատցընելու ու ուժանցընելու, մէկ խօսքով՝ ամէն մարդ իր վիճակին մէջ հմուտ ընելու դիտամբ օր օրի աւելի հոգ տարուելուն համար, ամէն դիտութիւն, ամէն արուեստ և մասնաւորապէս երկրագործութիւնը կատարելութեան հասեր է. հոս, դիւրաբաղդաբար ասանկ բաներու վրայ անտարբերութիւն տիրելով, ամէն բան ետ է մնացեր, և որքան որ մեր երկիրները ու կլիման Լիւրոպայի շատ կողմերէն աւելի պտղաբեր է նէ, մեր մէջը՝ մշակութեան արուեստը դեռ իր տղայութեան հասակին մէջն է։ Թէպէտ Տաճկաստանի մէջ և մանաւանդ Հայաստանի պէս ցամաքային երկիրներու մէջ, այս արհեստին չի զարգանալուն մէկ պատճառն ալ հաղորդակցութեան միջոցներ չի գտնուելն է, որով բերքերուն տարուբերութիւնը շատ ծախք կը պատճառէ ու վստահ չի թողուր՝ բայց մենք կը կարծենք, որ արուեստին զանազան ճիւղերուն մէջ հմտութիւն ունենալը կրնայ այնպիսի դժուարութիւններու յաղթել. մանաւանդ՝ որ ազգայնոյ բնակութենէն աւելի հեռաւոր տեղերէ (զորօրինակ մինչեւ Պարսկաստանէն,) ծովերեւոյ վաճառները (բազար) մշակութէ բերքեր իջնալը միշտ կը տեսնենք։

Իրերք կայ, որ արմտեաց (զանիրէ) պէս հօրան քսան փարայ կամ ղուռուշ մը ծախուելուն համար, չի կրնար քսան փարայ ճամբու ծախք տանիլ. բայց մետաքսի, աղնիւ տեսակ բուրդերու, տորոնի (քէօք պոյա) ուրիշ ներկեղէններու, կարագի ու ընտիր պանիրներու պէս՝ հօրան տասը, քսան, հարիւր և աւելի ղուռուշի ծախուող բերքերու համար ատիկայ բան մը ըսել չէ։ Բարեբաղդաբար ալ, Հայաստանի կլիման՝ ասոնց հասնելը բնաւ հակառակ չի գալէն զատ, իր լեռնային դիրքովը ու խոտաւէտ յատկութիւնովը, ասոնց հետ՝ ուրիշ գործառնութեան մ'ալ կը յարմարի, որ խիստ շահաբեր է, ու ճամբանէ-ալ քիչ կախում ունի; այսինքն հովանաւորեալ մեր նախնեաց գլխաւոր ըզբաղումն էր։

Այն տեսակ անասուն, բայց գլխաւորապէս՝ ոչխարները, կովերն ու ձիերը այնպիսի բերքեր են, որ իրենք զիրենք կը տանին ու ամենեւին փոխադրութեան դժուարութիւն չունին։ Լաւ մենք բոլորովին համոզուած ենք, որ ասոնք Հայաստանի լեռներուն վրայ ամենայարմար նոյն տաներ կը գտնեն աճելու և բազմանալու։ Արդարեւ, Կեսարիայի համբաւաւոր երեշկին ու ապուխտը (սուճուին ու պաստրման) պատրաստելու համար Հայաստանի եղերուն ու կովերուն նախապատիւ համարուիլը, ու Թիւրքահովիներուն մինչեւ Կոստանդնուպոլիս բերած անհամար ոչխարներուն ըստ մեծի մասին հոն ծնանիլն ու ճարակելը, և ասիկայ նագարման ժողովուրդին տարուէ տարի միակ ապրուստով միլիոններ շահիլը; տարակոյս չեն ձգեր, որ ասոնք երկու տեսակ կենդանիին համար մեր հայրենիքը՝ ուրիշ Հելուետիա (Օվեցցեր) մըն է։ Նմանապէս, Սորաբոն պատմագրին տուած ծանօթութիւնը թէ Հայաստան՝ Պարսից թագաւորներուն հարկատու գտնուած ժամանակը, ամէն տարի քսանական հազար մարուկ ձի կը խրկեր անոնց, յայտնի ապացոյց մըն է, որ ասոնք մեր հայրենիքը շատ ձիեր ալ կը հասցըներ, որոնց ընտիր տեսակէ ըլլալուն ապացոյց կրնանք սեպել ուրիշ բերքի տեղ ասոնք իբր հարկ պահանջուիլը։ Ուստի, ասանկ և ասոնց նման ուրիշ շատ բերքերու յարմար եկող երկրի մը մէջ, որուն ջնաշնարհիկ արգասաւորութիւնը՝ թէպէտ մենք չենք կրնար դժբաղդաբար ականատես եղողի պէս հաստատել, բայց՝ թէ հին պատմագրաց և թէ նոր ճանապարհորդաց վկայութիւններուն նայելով, աներկբայ (շիւպհեսիզ) բան մը կ'երեւայ, և ամենեւին անհնարութիւն չի ցուցըներ երկրագործական ձեռնարկութիւններով

յաջողութիւն գտնելու։ միայն թէ, պէտք է, որ Հայ երկրագործները իրենց երկրին յատկութիւնները ճանչնան ու անոնց յարմար կերպով վարուին. կամ որ նոյն է, պէտք է որ արուեստուն մէջ հմուտ ըլլան։

Յամանակ եղած է, որ մեր ազգին տղոցը հասարակ կարդալ մը սովրելու դպրոցները անգամ արգիլուած ու անանկ մեր հայրերը խաւար տգիտութեան մէջ ապրելու ստիպուած են եղեր. բայց այս օր, մեր վեհափառ ու ժողովրդասէր Սուլթանը ասմասին համար իր հպատակներուն անսահման թոյլտուութիւն ընելէն զատ, իր քաղցր կառավարութեամբը մեղի պատրաստած ապահովութիւնովը՝ կը քաջալերէ զմեզ նաև արուեստներն ու երկրագործութիւնը ծաղկեցուցնելու. որ ասոնցմով մէկ կողմէն մեր մէջէն շատ խեղճութիւններ ու նուազելու պատճառներ կը վերնան, միւս կողմէն երկրին ընդհանուր հարստութիւնը կ'եւելնայ։ Այս օր, մեր ամենէն թշուառ ու ամենէն յետնեալ վիճակի մէջ գտնուողները՝ գիւղացիները երկիրները եղող հայերն են, որոնք հայրենասիրաբար խօսելով, ամենէն աւելի արժանի են ազգին ուշադրութեանը։ Ասոնց զարգացմանը ու աճմանը առաջին պայմանը՝ երկրնուն դուրս չելլելով հոն ապահով ապրուստ մը գտնելն է, որն որ երկրագործութիւնը կրնայ իրենց ճարել կ'ըսենք, թէ որ գիտնան զանիկայ օրինաւոր կերպով բանեցընել։ Արդ, մեր կարծեաքը, ազգը զանոնք այս կարևոր գործին մէջ առաջնորդելու բաւական միջոց ու կարողութիւն ունի։

Բոլոր այն վանքերը՝ որ վերին Նախխանամութիւնը շնորհած է մեզի թէ Հայաստանի կողմերը և թէ ուրիշ հայաբնակ տեղեր, գրեթէ ամենն ալ քիչ շատ ընդարձակ հողեր ունին, որոնք հիմակու հիմայ կամ բոլորովին անմշակ ամայի թողուած են, կամ մէյ քանի մը վանականց սակաւիկ պիտոյիցը չափ կը մշակուին։ Ինչ այս ազգային կալուածները խելացի անտեսութեամբ մը գործածուելով, բաւական են գոնէ սկզբնաւորութիւն մը ընելու՝ արուեստը այս երկրներուն մէջ ծաղկեցընելու։ Թէ որ աս վանքերուն միաբանութիւնները տաւանձին կրնան ընել նէ աղէկ. եթէ ոչ, խիստ փափաքելի է, որ իւրաքանչիւր մէջ մէկ աղգասէր ամիրայ, կամ մէյ մէկ ընկերութիւն պաշտպան կենայ, ու անոնց ունեցած ագարակները արդիւնաբեր ընելու ու իբր մէյմէկ կրթարան դարձընելու համար պէտք եղած հոգը տանի։ Օրինակ՝ շէնքերը նորոգել տայ. պակաս անասունները, հունտերը ու գործիքը առնէ. մէկ խօսքով, մշակութեան համար պէտք եղած դրամագլուխները ամբողջ գնէ, ու ասոնց ամենուն ինամատարութիւնը մէյ մէկ յաջողակ ու հմուտ մարդու յանձնէ, որ վանականներուն հետ մէկտեղ աշխատին աս ազգասիրական նպատակին հասնելու։ Գիտենք, որ սանակ հմուտ մարդիկ հիմակու հիմայ դժբաղդաբար հազիւ կը գտնուին մեջերնիս, բայց որովհետեւ Եւրոպա տղէք խրկուելով՝ երկու երեք տարուան մէջ կրնան յառաջ բերուիլ, ուստի ասիկայ ալ մեծ դժուարութիւն մը չենք սեպեր։

Սանակ բարի ձեռնարկութեանց օգուտները անթիւ անհամար կրնան ըլլալ։ Նախ և առաջ՝ վանքերնուս եկամուտը կարելի է կը տասնապատկի, որովհետեւ դրամագլուխը՝ (և պէտք ըլլայ նէ) շահովը տէրուտրողը վճարուելէն զատ, իրենք աւելի շէն կը մընան, մեջերնին տղայոց դաստիարակութեանը համար դպրոցներ կրնան ունենալ ու զանոնք բաց պահել, ու իբր հայրք աղքատաց, ամուլ տարիները՝ չքաւոր գիւղացիներուն հունտեր և ուրիշ պէտք եղած բաները ձեռք բռնելով, կրնան անոնք միսիթարել ու քաջալերել։ Երկրորդ, (և այս է երկրագործութեան մասին աւելի փափաքելին) այս հիմակուան անգործ թողուցած երկիրները՝ բարեմիտ ագարակներ դառնալով, ու հոն զանազան փորձեր ըլլալով ու ամեն բան կարգով կանոնով կատարուելով՝ ջրկայ գիւղացիներուն հմտութիւնը կ'եւելնայ. մանաւանդ որ, աս վիճակը մարդոց համար՝ աւելի ազդու են գործնական օրինակները, քան թէորական գիտութիւնները։ Ասոնք՝ ատոր դիրքէ վկայութիւն բերելով ու մինչեւ անգամ վարձք խոստանալով այնքան չեմ կրնար հանդիսել իրենց պատերուն հեռաւեւած ընթացքէն քիչ մը խոտորելու, որչափ որ, դիպցիններուն արտը իրենցներէն աւելի բերրի կամ անոր անասուններին աւելի գէր տեսնելին կ'ազդէ անոնց, ու անոր հընթացքը իմանալու ու գործադրելու կը դրդռէ։ Թող, որ այս ազգային կալուածներուն մէջ բանող մշակները՝ հարկաւ հայազգի ըլլալով, իրենց առած վարձքը խնայելով կամաց կամաց անոնք ալ ընչից տէր կ'ըլլան, ու այսպէս ըստ կնոջի հասած կ'ըլլանք մեր նպատակին, մէկ կողմէն հմտութիւնը տարածելով, միւս կողմէն ալ քիչ շատ դրամագլուխ ճարելով մեր ազգաց՝ բայց աշխատասէր ազգայնոց։

Սանակ բաներ ընելը՝ ամեն ատեն տէրութեանց կամ մեծամեծ հարստութիւններու կարօտ չէ։ Ազգասիրութիւնը երբեմն այնպիսի մեծագործութիւններ ընել կուտայ կարող անհատներու կամ չափաւոր մարդոց ընկերութիւններու, առաջինները չեն կրնան կատարել։ Եւրոպայի մէջ՝ վանքերուն և վանականներուն ըրած բարիքը թէ մարդոց մտաւոր յառաջադիմութեանը համար և թէ արուեստական գիտերու համար անժխտելի բան մըն է, մանաւանդ որ, մեր Վենետիկի ու Վիեննայի ազգային վանքերը՝ այս ընտիր յայտնի ապացոյցներ կրնան ըլլալ բուն մեր ազգին զարգացմանը համար ըրած գովելի աշխատութիւնովնին։

Երանի թէ, մեր ասիական վանականներն ալ այսպիսի երախտիք ընելու հեռաւէին և մեր վանքերը Թողլոյ մէջ գտնուած Դրաբիսաներուն այն վանքերուն նմանէին, որոնց համար Եւրոպայ ազգային լրագիրը՝ դաղղիացւոյ Լունիվէր ըստուած թերթէն առնելով, այս տարուան 8 երրորդ թերթին մէջ ըսեր էր, թէ «Սանակ վանք մը չէ թէ միայն սահմանակից տեղերու համար հիւանդանոց, աղքատ ճամբորդներու համար հիւրատուն, աշխատութեան ու կարգաւորութեան յայտնի օրինակ է, այլ նաեւ բովանդակ նոյն կողմերուն համար երկրագործութեան ամենալաւ դպրոց է...»

Գ. Աէմարճեան։»

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մասիսը այս թիւէն սկսելով՝ իր թերթերուն փոքրիկ մէկ մասն ալ մանկանց պիտի յատկացընէ «Լրագիր գաղայոյ» անուամբ. և անոր մէջ իր նորափթիթ ընթերցողներուն մտացը ու ախորժակին համեմատ նիւթեր հրատարակելով զանոնք զբօսցուցած ժամանակը խրատելու ալ պիտի ջանայ։

Տղայք՝ իրենց վիճակովը գերդասանաններուն իբր թէ հուշնտերը կամ պարտէզներուն մէջի մայրաններուն (ախլաղ) նմանելին ընդունելէն եւոեւ, և իրենց պաշտօնովը ամեն ընկերական բարեկարգութեան դլխաւոր տարերքը համարելէն ետեւ, ասանկ լրագրի մը մէջ, որուն նպատակը ազգին միայն մէկ առանձին շահը կամ անոր մասնաւոր մէկ մասին ծառայել չէ, այլ անոր ընդհանրութեանը ամեն հնարաւոր նկատմամբ օգնել է, ասանկ լրագրի մը մէջ կ'ըսեմք, ազգերնուս ամենէն ընտիր և ամենէն կարևոր մասին, այսինքն տղայոց համար ալ մաս մը չի պահելը՝ աններելի պակասութիւն մը ընել պիտի համարուէր։

Մասիսը՝ սկիզբէն հայազգի տղայոց ստացուածքն է։ Մասիսոյ ասորիներէն տղայոց միջոցաւը մեր պատուական ազգը կազմուելով, ազգաց կարգին մէջ ստացաւ այն գոյութիւնը ու այն յարգը որ հիմա իրաւամբ կը վայելէ։ Ուստի Մասիսոյ մէջ հիմա կրկին իրենց փոքրիկ անկիւն մը տալով՝ մեր մէկ պարտքը կատարած պիտի ըլլանք և ոչ թէ շնորհք մը ըրած։

Կը յուսանք, որ այս առիթով Մասիսը աւելի աղատ մուտք մը պիտի ընտանոյ ընտանեաց մէջ, ու տղայք՝ ի վաղուց լրագիր կարդալու ախորժակ մը ստանալով, իրենց կրթութեանը զօրաւոր օգնականներուն մէկը՝ ի մանկութենէ ճանչցած պիտի ըլլան։

ԼՐԱԳԻՐ

ՏՂԱՅՈՑ

ՎԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՅԵԿԱՆ

Ա.

Աստուած։

Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը ու բոլոր անոնց մէջ եղածները։

Ամեն բան ան ստեղծեց, մեր աչքին տեսնուածներն ալ չի տեսնուածներն ալ. պզտիկ բաներն ալ, մեծերն ալ. խոտին տակի միջատը (պէօճէկ) ու երկինքի մէջ եղած արեւը։

Տեսայ արեգակը որ փայլուն ու շքեղ կը քալէր հեղեղներու պէս լայն տարածելով։

Տեսայ երկինքը գիշերուան մութին մէջ աստղերու բաղմութիւնը լեցուած, ծովուն եղերքը եղած աւազի հատերուն պէս անթիւ։

Լսեցի հովերուն մռնչելը, փոթորիկին (ֆուրթունա) որոտալը ու կայծակին զարնելուն գոռումը։

Լեռանակներուն ընթացքը դիտեցի. գարնան մէջ տեսայ բուսոց ընձիւղներուն (ֆիլիզ) ծլիլը, եռքը ամառուան ապաքութեամբը բոյսերուն աճիլը, յետոյ ցորեններուն հասկերուն մէջ հասուննալը ու պտղոց ծառին վրայ կարմրիլը. եռքը, աշնան մէջ պտղոց մարդուս ձեռքը անցնիլը, ու իր շտեմարաններուն լեցուիլը ձմեռուան երկար օրերուն համար։

Ընթեր իր պայծառ լուսովը, գիշերը իր աստղերովը, պտղաբեր երկիրը, դաշտերուն մէջի հասկերը, ծառերը իրենց պտուղներովը, ասոնք ամենն ալ Աստուծմէ են։ ամենն ալ Աստուծով կը գոյանան։

Ով Աստուած իմ, դուն մեծ ու բարի ես քու կարողութեանդ գործքերովը։

«Լեռները կը բարձրանան ու դաշտերը կը ցածնան քու ցուցրացած տեղը ուանքդ։ դուն ես որ առուները ձորերուն մէջէն կը վազցունես, գետերը լեռներէն կ'իջեցունես, պտղաբեր անձրեւով երկիրը կ'ուռցանես ու ցօղերուն կաթիլները կ'իջեցունես։

«Դուն ես, որ անասուններուն համար խոտ կը բուսցընես, մարդոց համար բանջարներ (զարզավաթ), ու երկրէն կը հանես հացը որ մեզ կը սնուցանէ ու միրգերը որ մեզ կը զուարճացընեն (Ֆերահլանտրմամբ)։»

ԾԱՆՈՒՑՄԱՒՆԵՐ

ՎԻՃԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ (ԲԻՅԱՆԷՕ)

Ներ կարասիօ՝ փոռն մը և առ յետուն պապրասպ դրամ՝ — Թիւ՝ փոմակայ 2200. բաց՝ի 10 փոմակ գնող անձանց ընդհանուր մէյմէկ փոմակներէն։ Հապին գինը 25. Օսմանեան դահեկան. վասպէլող թիւ՝ 30։

ՅՈՒՅԱԿ ՎԱՐՉՈՒՑ

1. Պէյ օղլը՝ Եդինի մահալլէ ըսուած թաղը, անուշ ջրոյ ջրհոր, խոհանոց և պարպէղ ունեցող փոռն մը 216 կանգուն գեղեցիկ վրայ շինուած չրս խուց ու սրահ մը։ Այս փոռնը Եւրոպայի կնոջ մը վրայ է։

2. Սուռն փայտէ շինուած ճոխ չանդակներով զարդարուած ախոռներ։

3. Վէնէրէ ըսուած գեղեցիկ մարմարիոն ծածկոցներով ջուխտ մը սեղան։

4. Այլեռն պապրասպ Օ. Դ. 1500։

5. Այնպէս „ „ „ 1000։

6. Սեղանի վրայ դնելու՝ փանուրէն ծամայոյ մը ոսկեղօծ պղնձի չանդակներով զարդարուած ու երկու ծաղկի ամաններ։

7. Մարմարիոնով ծածկուած ջուխտ մը սեղան։

8. Թուղթ խաղալու համար մասուն փայտէ երկու գեղեցիկ սեղաններ մարմարիոնով ծածկուած։

9. Յունասայի ծամայոյ մը սեղանի վրայ դնելու համար ոսկեղօծ չանդակներով, և երկու ծաղկի ամաններ։

10. Թուղթ խաղալու համար երկու հոպ սեղան։

11. Այլեռն պապրասպ Օ. Դ. 500։

12. Վերոյիշեալներուն նման սեղանի վրայ դնելու ծամայոյ մը, առանց ծաղկի ամաններու։

13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. այս 18 փոմակայ համար, Օ. Դ. 250։

Վիճակները Պալիոյ վճռական ժողովարանին (պօրսա) մէջ պիտի հանուին. յ30 Յունիսի 1852. — Տոմակ գնելու և դրամայն վերոյիշեալ ապրանքները պետանալու՝ փաթոյէ, Իերլեմպէ բաղարը սուրբ Պետրոսի եկեղեցոյն հոլը Սիմեոն Ծիծանի Վարօրին Վաճառատունը ըլլալ հրամեն։

Դիտելի. Տոմակայ գինը կանխիկ պէտք է վճարուին։

— Պօղոս Իլլէն Բիրէճ պուռնուի խահվէին վերի կողմը եղած ծովէզերքն ու էրէի բըրը կոր կոր պիտի ծախուի։

Այս տեղին երեսը՝ անմիջապէս խահվէին՝ դնելի՝ Զախալ տերէ կը հանի։ Իսկ իրրուիրիրը՝ ծովէզերքին երէի բըրին վրայէն անցնելով դնելի՝ Այուպա ճապրէի ըսուած ճամբան կը հանի։

Շինուելիան համար պէտք եղած կայսերական հրամանը (իրատէ) առնուած է։ Կորը՝ ինչ ծովէզերքէն և ինչ երէի բըրէն պեղուելու՝ Բալըճը խանը Սուպահեաճի Պ. Նալբիսին հետ երթայ խօսի։

— Այս լրագիրը ամիսը երբ անգամ կ'ելլէ ըստ օրերը։ Տարեկան գինն է կանխիկ 100 ղուռուշ. իսկ վեցամսեայ գինը 55 ղուռուշ։ Ով որ ուզէ կրնայ սորագրուիլ. կ. Պոլիս՝ Վէրէր խանը լրագրոյս գրասենեակը։

Օրինակ՝ (Իզմիր) Աղաբէյեան Սարգիս աղային վաճառատունը։

Եգիպտոս՝ Տ. Գասպարեան Սարգիս աղային գրասենեակը։

Ընդրիանոպոլիս՝ (Լարնէք) Պահճէպանեան Յովհաննէս աղային վաճառատունը։

Կեսարիա՝ (Բայսերի) Յուսենեան մահկանի Կարապետ աղային վաճառատունը։

Տրապիզոն՝ Բարակեօղլեան Սարգիս աղային վաճառատունը։

Կարին՝ (Էրզրում) Մարիոսեան մահկանի Յակոբ աղային վաճառատունը։

Թրէբիզոնդ՝ Աղրոյեան Աբրահամ աղային վաճառատունը։

Նիկոմիդիա՝ (Իզմիտ) Մելքոնեան Գէորգ աղային վաճառատունը։

Հրոդոսդ՝ (Թէքիրդաղ) մահկանի Նշան աղային սենեակը։

ԽՄԲԱԳԻՐ — ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ։

Կ. ՊՕԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ց. ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ